

Stadsrådsberedningen

EU CHEF, Kansliet för EU-rättsliga
frågorRemissyttrande över begäran om ändring av
protokoll nr 3 om stadgan för Europeiska
unionens domstol (SB2022/01487)*Inledande synpunkter*

EU-domstolen begär att domstolens stadga ska ändras så att det dels införs en möjlighet att hänskjuta vissa typer av mål om förhandsavgörande till tribunalen, dels görs en utvidgning av systemet med prövningstillstånd.

Förslaget till ändringar läggs fram med anledning av en ökande mängd förhandsavgöranden och överklagade mål.

Högsta domstolen anser att det är problematiskt att handläggningstiderna för förhandsavgöranden blir längre. Den nationella rättegången måste vila under förhållandevis lång tid, något som är särskilt bekymmersamt om målet är brådskande till sin natur. Högsta domstolen ser därför positivt på åtgärder som kan leda till att EU-domstolens arbetsbörda begränsas och att unionsdomstolarnas resurser utnyttjas på ett effektivt sätt.

Synpunkter på förslaget

Det brukar framhållas att förfarandet med förhandsavgöranden utgör kärnan i det domstolssystem som inrättats genom fördragen. Genom systemet med förhandsavgöranden inrättas en dialog mellan EU-domstolen och domstolarna i medlemsstaterna – särskilt de högsta domstolarna – som syftar till att säkerställa en enhetlig tolkning av unionsrätten och därigenom göra det möjligt att säkerställa unionsrättens koherens, fulla verkan och autonomi samt, i slutändan, den specifika karaktären hos den rättsordning som inrättats genom fördragen (se t.ex. Achmea, C-284/16, EU:C:2015:158). Högsta domstolen anser mot denna bakgrund att en överföring av behörighet från EU-domstolen till tribunalen bör ske endast efter att andra alternativ nogga har övervägts.

Högsta domstolen konstaterar att den nu föreslagna reformen innebär att en särskild avdelning på en förstainstansrätt ges behörighet att uttala sig om unionsrättens närmare innehåll på ett sätt som får direkt genomslag i den nationella rätten. De sakområden som omfattas av förslaget innefattar måltyper där besluten kan få ingripande verkningar för enskilda och rör rättsområden som har stor betydelse för de nationella rättsordningarna. En sådan överflyttning av ansvaret måste bedömas i ett principiellt perspektiv.

Det är angeläget också att ett uppdelat ansvar för förhandsavgörandena inte försämrar möjligheterna till överblick eller försvårar analogier och samsyn mellan olika rättsområden och att en uppdelning inte leder till att allmänna rättsprinciper får en olikformig uttolkning eller tillämpning.

Av den statistik som har redovisats framgår att det på de sakområden som nämns i förslaget finns en förhållandevis riklig praxis från EU-domstolen. Avsikten är att en begäran om förhandsavgörande ska lämnas till tribunalen endast under förutsättningen att några övergripande eller principiella frågor inte aktualiseras. Med dessa utgångspunkter anser Högsta domstolen att det i stället kan övervägas att EU-domstolen ges möjlighet att avstå från att besvara en begäran om förhandsavgörande i de fall det finns praxis i frågan och begäran om förhandsavgörande inte heller aktualiserar några övergripande eller principiella frågor. Ett alternativ som kan övervägas är att skapa ytterligare förutsättningar för att besvara en begäran om förhandsavgörande på ett förenklat sätt.

Förslaget innebär vidare att det ankommer på EU-domstolen att avgöra vilken domstol som ska meddela förhandsavgörande i ett specifikt mål. Även om det framgår av förslaget att begäran ”uteslutande” ska röra de särskilda ämnesområden som omfattas av tribunalens behörighet för att EU-domstolen ska överlämna målet är det inte klart hur fördelningen mellan domstolarna i praktiken kommer att ske. En tydligare och mer transparent urvalsmekanism är önskvärd.

Därtill kommer att frågor av konstitutionell, principiell och central natur även förekommer på aktuella sakområden (jfr t.ex. Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, och DelayFix, C-519/19, EU:C:2020:933). Frågor av det slaget bör alltså garanteras en prövning i EU-domstolen. Högsta domstolens uppfattning är att det är tveksamt om den möjlighet för tribunalen att överlämna sådana frågor till EU-domstolen, som ges enligt artikel 256.3 andra stycket FEUF, utgör en tillräcklig garanti i detta avseende.

När det gäller den del av förslaget som innebär att systemet med prövningstillstånd utökas har Högsta domstolen ingen erinran utifrån de intressen som domstolen har att beakta.

Med dessa synpunkter överlämnar Högsta domstolen ärendet till Statsrådsberedningen.

För Högsta domstolen

Gudmund Toijer

I handläggningen har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Agneta Bäcklund och Jonas Malmberg samt justitiesekreteraren Cecilia Andgren.